

Ιωάννης Μ. Μπακιτζής

Η ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΟΥ ΚΟΡΥΦΑΙΟΥ
ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ ΤΟΥ 1928.
Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ Η ΑΛΛΑΓΗ
ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

A) ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως γνωρίζουμε, με τους όρους *harf inkilâbi* ή *yazi inkilâbi* δηλώνεται η αλλαγή του συστήματος γραφής της οθωμανικής γλώσσας, δηλαδή, η αντικατάσταση του αραβικού με το λατινικό αλφάβητο. Η μεταρρύθμιση αυτή εξαγγέλθηκε σε ομιλία του *Atatürk*, στον κήπο του *Sarayburnu* το βράδυ της 9ης προς 10η Αυγούστου 1928 και εντός δύο μηνών, αφού έγινε η απαραίτητη προεργασία και ο σχεδιασμός, την πρώτη Νοεμβρίου 1928, με τον νόμο υπ' αριθμόν 1353 που ενέκρινε η Μεγάλη Τουρκική Εθνοσυνέλευση, τέθηκε σε εφαρμογή. Η μεταρρύθμιση αυτή δεν συνιστά απλώς την αλλαγή του συστήματος γραφής, αλλά κατέχει σημαντικότερη θέση στην κοινωνική ζωή και την πολιτισμική και γλωσσική ιστορία της Τουρκίας.

Η θεμελιώδης αρχή επί της οποίας εδράσθησαν οι κεμαλικές μεταρρυθμίσεις, ήταν ο μετασχηματισμός της κοινωνικής δομής και του συστήματος των πολιτισμικών αξιών της Τουρκίας, κατά το πρότυπο των δυτικοευρωπαϊκών κρατών, σε έναν μοντέρνο τύπο κράτους. Η αλλαγή του αλφαβήτου ερχόταν να εκπληρώσει όχι συμπληρωματικά ή κατ' επίφασιν αλλά ουσιαστικά και πρωταρχικά αυτόν τον στόχο. Επιπλέον, επιτελούσε κι έναν ακόμη ουσιαστικό ρόλο στις υπόλοιπες ανανεωτικές κινήσεις που συντελούνταν σε άλλα πεδία του πολιτισμού. Η συνολική εκτίμηση των δυνατοτήτων της συγκεκριμένης κίνησης προέβλεπε την εξασφάλιση δυνατότητας στον τουρκικό λαό να κατακτήσει ένα ενιαίο εθνικό σύστημα εκπαίδευσης μέσω πιο εύκολων δρόμων διδασκαλίας γραφής και ανάγνωσης και τη χρήση του αλφαβήτου ως εφαλτηρίου για την παραγωγή λογοτεχνίας άμεσα προσεγγίσιμης από τα λαϊκά στρώματα.

Η πολιτική φιλοσοφία στη μετατροπή του αλφαβήτου, όπως τουλάχιστον την εξέφρασε ο δημιουργός της νέας Τουρκίας, εντοπιζόταν στο ότι οι νέες πολιτικές αρχές που συνιστούσαν το θεμέλιο του τουρκικού κράτους, έρχονταν σε αντίφαση με τις ανάγκες και τις προτεραιότητες επί των οποίων ήταν δημιουργημένο και προορισμένο να εξυπηρετήσει το σύστημα γραφής της οθωμανικής γλώσσας. Αυτές οι απόψεις και πολιτικές προτεραιότητες συνεπάγονταν την ενίσχυση της εγγραματοσύνης.

Η σύλληψη του νέου αλφαβήτου εκκινεί από την αυτονόητη αρχή, ότι τούτο οφείλει να εμπεριέχει και να αντιστοιχεί στον γραπτό λόγο όλους τους φθόγγους της προφορικής εκφοράς της γλώσσας. Η αρτιότητα ενός αλφαβήτου κρίνεται ακριβώς από αυτήν την ικανότητα της απόδοσης της προφορικής μορφής της γλώσσας στο γραπτό. Από αυτής της πλευράς το αραβικό αλφάβητο απέχει πολύ από το να εκτελεί επαρκώς μια τέτοια λειτουργία. Τούτο, φυσικά, δεν είναι εξ ορισμού αδυναμία του αραβικού αλφαβήτου αλλά έχει ως αφετηρία του το γεγονός ότι εξυπηρετεί ομιλητές μιας γλώσσας προερχόμενης από την οικογένεια των σημιτικών.

Η δομή των γλωσσών της ομάδας που προαναφέρθηκε, στηρίζεται στις εξής αρχές: η παραγωγή των λέξεων και η κλίση των ρημάτων γίνονται από ρίζες με αμετάβλητη εσωτερική δομή, ως προς τα σύμφωνα που τις συνθέτουν, και οι οποίες μεταβάλλοντας εσωτερικά τα φωνήεντα που παρεντίθενται, αναλόγως της προσωδίας (*vezin*), βάσει τυποποιημένων κανόνων, παρέχουν τους παραγόμενους ή κλιτούς τύπους. Ως κλασικό παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί ο ριζικός τύπος *ketebe*, από τον οποίο παράγεται το *kâtib*, ο γράφων, το *mekteb*, ο τόπος όπου γίνεται η γραφή και η ανάγνωση και το *mektâb*, ό,τι έχει γραφεί. Τα τουρκικά όμως ως συγκολλητική γλώσσα (*agglutinant, iltisakli*) έχουν μεν ριζικές λέξεις, αλλά κατά την παραγωγή οι ρίζες αυτές δεν μεταβάλλονται, παρά μόνον προκύπτουν οι νέες έννοιες από την προσθήκη καταλήξεων¹.

Επιπλέον, η τουρκική είναι γλώσσα στις οποίας το φωνητικό σύστημα τα φωνήεντα επέχουν ιδιαίτερη βαρύτητα. Τα φωνήεντα στη συγκεκριμένη γλώσσα είναι 9, ενώ το αραβικό σύστημα γραφής στηρίζεται σε σκελετό συμφώνων. Ο αριθμός των φωνηέντων δεν ξεπερνά τα τρία, και από αυτά μόνο τα μακρά σημειώνονται στον γραπτό λόγο, ενώ τα βραχέα παραλείπονται. Αντιθέτως η τουρκική είναι γλώσσα στην οποία τα βραχέα φωνήεντα έχουν σημαντικό ρόλο. Εξαιτίας της ανεπάρκειας των αραβικών φωνηέντων, δίνεται έμφαση στα σύμφωνα, συνέπεια δε αυτού είναι να προκαλείται αδυναμία στην τουρκική απόδοση, λόγω αυτής της μορφής του φωνηεντικού τους συστήματος. Ως εκ τούτου, η ανάγνωση των αραβικών και περσικών λέξεων απ' ενός, και των ίδιων των τουρκικών λέξεων απ' ετέρου, γεννά συγχύσεις. Λόγου χάριν, υπάρχουν λέξεις που επιδέχονται πολλές αναγνώσεις, π.χ. το σύμπλεγμα γραμμάτων κεφ-λαμ, που μπορεί να αναγνωσθεί ως *kel* (φαλάκρα, κασίδα), *kil* (πηλός, άργιλος) *gel* (προστ., έλα), *gül* (τριαντάφυλλο), *göl* (λίμνη). Αντιθέτως, ενώ η τουρκική χρησιμοποιεί έναν φθόγγο *h*, η αραβική παρέχει τρεις αντίστοιχους: *ha hi he* με αποτέλεσμα και πάλι τη δυσσαρμονία

1. Nurettin Demir – Emine Yılmaz, *Türk Dili El Kitabı*, Ankara 2003, σ. 44-46.

στις απαιτήσεις της γραφόμενης γλώσσας και του παρεχόμενου σε αυτήν συστήματος γραφής των φθόγγων. Ο κατάλογος των παραδειγμάτων θα μπορούσε να είναι πολύ μακρύς. Το τελικό συμπέρασμα όμως θα ήταν το ίδιο, οι δυσχέρειες γραπτής απόδοσης της τουρκικής διαμέσου του αραβικού αλφαβήτου².

Β) Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ

Επιστρέφοντας στα γεγονότα της γλωσσικής μεταρρύθμισης της κεμαλικής περιόδου, υπενθυμίζουμε ότι οι πρώτες προσπάθειες εισαγωγής του λατινικού αλφαβήτου ξεκίνησαν αμέσως μετά την ανακήρυξη της Δημοκρατίας, το 1923. Τη χρονιά αυτή, στο πρώτο Οικονομικό Συνέδριο (*İktisat Kongresi*) που συγκλήθηκε στη Σμύρνη, ο σύνεδρος *Ali Nazmi* μαζί με κάποιον άλλον ομόλογό του πρότειναν αυτό ακριβώς. Η πρόταση έπεσε στο κενό, αφού συνάντησε σημαντικές αντιδράσεις. Η πιο σφοδρή από αυτές προήλθε από τον πρόεδρο του Συνεδρίου και συμπολεμιστή του Κεμάλ, τον *Kâzım Paşa (Karabekir)*, που ανέλυσε τις απόψεις του σε επιστολή με τίτλο *Lâtin harflerini kabul edemeyiz (Δεν μπορούμε να δεχτούμε το λατινικό αλφάβητο)*³.

Ο έγκριτος δημοσιογράφος *Hüseyin Cahit Yalçın* σε συγκέντρωση των Κωνσταντινουπολιτών δημοσιογράφων στη Σμύρνη το 1923, υπέβαλε ακριβώς την ίδια πρόταση που όμως δεν έγινε θετικά αποδεκτή ακόμη και από τον ιδρυτή της νέας Τουρκίας, προφανώς λόγω του πρώιμου των συνθηκών, όπως αυτός τις έκρινε και τις εκτιμούσε και τούτο ακριβώς υποστήριξε σε κατοπινή συζήτησή του με τον θεμελιωτή της γλωσσικής πολιτικής της Ρεπουμπλικανικής περιόδου, τον *Falih Rifki (Atay)*, *Hüseyin Cahit bana vakitsiz bir iş yaptırarak istiyordu. Yazı inkilâbının daha zamanı gelmemiştir*⁴. (*Ο Χουσεΐν Τζαχίτ ήθελε να με βάλει να αναλάβω μίαν άκαιρη πρωτοβουλία. Δεν ήταν ακόμη καιρός για τη μεταρρύθμιση της γραφής*).

Ιδιαίτερης σημασίας είναι οι συζητήσεις που διεξήχθησαν για το ίδιο θέμα στην Τουρκική Εθνοσυνέλευση. Στις 25 Φεβρουαρίου 1924, ο βουλευτής Σμύρνης και Υπουργός Παιδείας *Sükrü Saraçoğlu*, επανήλθε στο θέμα μετ' επιτάσεως και επιχειρηματολογώντας για την ανεπάρκεια του αραβικού αλφαβήτου και το γεγονός ότι η συνέχιση της χρήσης του συνιστά βασική αιτία

2. Geoffrey Lewis, *The Turkish Language Reform, A Catastrophic Success*, Oxford²2002, σ. 6-7.

3. Περιγραφή όλης της πολεμικής, απ' αρχής και μέχρι τέλους στο λατινικό αλφάβητο, των ιδεολογικών διαστάσεων που έδινε στο ζήτημα, των κινήτρων και της επιχειρηματολογίας του *Kâzım Karabekir*, βλ.επε στο Lewis, *Reform*, ό.π., σ. 32-34.

4. Falih Rifki Atay, *Yeni Yazı, Türk Dili 2*, Αύγουστος 1958, σ. 717.

του αναλφαβητισμού για τις λαϊκές μάζες. Η πρόταση έγινε επ' ευκαιρία της συζήτησης του προϋπολογισμού για την παιδεία. Οι αντιδράσεις ήταν οι ίδιες και ο Κεμάλ συνέχισε να επικαλείται το επιχείρημα του ακατάλληλου χρόνου. Από την περιοδικότητα της εμφάνισης στενών συνεργατών του, που ζητούν την κατάργηση του αραβικού και την υιοθέτηση του λατινικού αλφαβήτου, είναι πιθανό να προκύπτει το συμπέρασμα, ότι δεν ήταν ίσως μόνον πρωτοβουλίες φωτισμένων διανοουμένων και συνάμα αυτόκλητων μεταρρυθμιστών, αλλά εκτελούσαν, ας μας επιτραπεί η σχηματική διατύπωση, «διαταταγμένη υπηρεσία», μετατρεπόμενοι οι ίδιοι σε αλεξικέραυνα των αντιδράσεων και αποτελώντας ταυτόχρονα και βαρόμετρα για τη διαπίστωση της ωρίμανσης των συνθηκών για την επιβολή της μεταρρύθμισης.

Το θέμα, βέβαια, είχε ήδη τεθεί και οι έντονες συζητήσεις λάμβαναν καθημερινά μεγάλη έκταση στον Τύπο. Σε πρώτη φάση το κεμαλικό γλωσσικό σχέδιο προέβλεπε να μην τεθεί το ζήτημα με τη μορφή τετελεσμένων, αλλά να προετοιμαστεί η κοινωνία με «βομβαρδισμό» σκέψεων και απόψεων για τη σκοπιμότητα του εγχειρήματος.

Για να γίνει όμως κατανοητή η διστακτικότητα του Κεμάλ να υιοθετήσει πάραυτα το λατινικό αλφάβητο σε μια εποχή που η παντοδυναμία και η αίγλη του δεν επιδέχονταν καμμία αμφισβήτηση και που προέβαινε σε άλλες μεταρρυθμίσεις δίχως καμμία ανάλογη προλείανση του εδάφους, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι το αραβικό αλφάβητο δεν ήταν απλώς ένα εργαλείο γραπτής έκφρασης, αλλά ενσωμάτωνε ολόκληρη νοοτροπία ζωής, αυτής των πιστών του Ισλάμ. Και πρώτιστα να σημειώσουμε ότι η θρησκεία τούτη, στην οποία ήταν αφοσιωμένοι οι οθωμανικοί-τουρκικοί πληθυσμοί της μικρασιατικής ενδοχώρας, δεν είναι απλώς ένα δόγμα, ένα σύμβολο πίστεως που αφορά στην ιδιωτική ζωή και προσωπική προτίμηση του πιστού, αλλά ένα πολυδιάστατο θρησκευτικό φαινόμενο που δεν είναι δυνατό να εφαρμοστεί εν μέρει και τμηματικά, αλλά διαπερνά το όλον της ανθρώπινης ύπαρξης στην ιδιωτική και δημόσια διάστασή της.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, ανάμεσα στα έτη 1924-1928, έγιναν μερικές προδρομικές και «απαλές» μεταρρυθμίσεις που κατέτειναν όμως στον ίδιο τελικό στόχο και λειτούργησαν ως προπομποί της γλωσσικής.

Πιο συγκεκριμένα, στις 3 Μαρτίου 1924 νομοθετήθηκε η ενιαιοποίηση-εκκοσμίκευση της διδασκαλίας με τον νόμο που είναι γνωστός ως *Tevhid-i Tedrisat*⁵, στις 26 Δεκεμβρίου 1925 καταργήθηκε η μουσουλμανική και θεσπί-

5. Στοιχεία για το περιεχόμενο του νόμου που ψήφισε η Εθνοσυνέλευση και για τον τρόπο εφαρμογής του, βλ. Asım Arı, *Tevhid-i Tedrisat ve Laik Eğitim*, *G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22 (αφ. 2), 2002, σ. 181-192.

στηκε η δυτική μέτρηση του χρόνου, στο εικοσιτετράωρο, εντός του έτους και ως έτος 1 έπαψε να θεωρείται το *Hicri* (Εγίρας) και υιοθετήθηκε το *Millâdi* (από γεννήσεως Χριστού)⁶. Ακόμη, στις 24 Μαΐου 1928 σύμφωνα με σχετικό εκδοθέντα νόμο αντικαταστάθηκε το αραβικό σύστημα αρίθμησης με το διεθνές.

Οι αποφάσεις αυτές λήφθηκαν με προσωπική πρωτοβουλία του Κεμάλ και την ερχόμενη πρωτοχρονιά η Τουρκία θα γιόρταζε για πρώτη φορά το νέο έτος μαζί με τον υπόλοιπο κόσμο. Στην Εφημερίδα του Λαού, *Halk Gazetesi*⁷, από τα τρία ισομεγέθη θέματα που καλύπτουν το πρωτοσέλιδό της, το μεσαίο έχει τον παρακάτω τίτλο: *Από σήμερα και εξής άρχισε το καινούργιο μας έτος. Το έτος 1342 ανήκει στο παρελθόν. Το νέο έτος μας, 1926, είναι στην αρχή του.* Από κάτω η χρονολογία 1926 είναι γραμμένη με τους αραβικούς αριθμούς. Αξίζει να μνημονεύσουμε και τους άλλους δύο τίτλους, τον δεξιό που αναφέρει: *Η προετοιμασία του Νόμου Περί Μονοπωλίου*⁸, και τον αριστερό: *Οι εκλογές για τις νέες βουλευτικές έδρες της Κων/πολης, πλησιάζουν στο τέλος τους*⁹.

Σύμφωνα με την απόφαση της Μεγάλης Εθνοσυνέλευσης της 1ης Μαΐου 1928, από τις αρχές του επόμενου μήνα και εξής η Τουρκία θα ξεκινήσει τη χρήση του δυτικού αριθμητικού συστήματος. Η *Cumhuriyet* της 26ης Μαΐου, και ενώ απομένουν ακόμη πέντε μέρες για την υποχρεωτική εφαρμογή του

6. Αναφερόμαστε στα εξής συστήματα χρονολόγησης-ημερολόγια: *Hicri-Kameri*, Εγίρας-Σεληνιακό, *Mali (Rumi)*, Οικονομικό (Ιουλιανό), *Hicri-Şemsî*, Εγίρας-Ηλιακό. Συνοπτικά στοιχεία για τα ημερολόγια αυτά βλ. εισαγωγή Faik Resit Unat, *Hicri Tarihleri Millâdi Tarihe Çevirme Kılavuzu, Türk Tarih Kurumu, Ankara* ⁶1988, σ. IX-XVI.

7. Το υλικό των πρωτοσέλιδων των εφημερίδων αντλήθηκε από τον επετειακό τόμο των 60 χρόνων της Δημοκρατίας με τίτλο, *Türk Basınında Cumhuriyetin 60 Yılı*, İstanbul, Ιανουάριος 1984. Η έκδοση έγινε υπό την αιγίδα της Ένωσης Τούρκων Δημοσιογράφων (*Gazeteciler Cemiyeti*), ενώ την επιμέλεια του τόμου είχαν οι *Ibrahim Örs* και *Orhan Erinc* και τα πρωτότυπα κείμενα φωτογράφησε ο *Ali Bostancı*.

8. Πρόκειται, προφανώς, για το Νομοσχέδιο που ψηφίστηκε τελικά στις 22 Μαρτίου 1926 και προέβλεπε τη νομιμοποίηση της χρήσης του αλκοόλ και όριζε ότι η παραγωγή οινοπνεύματος και οινοπνευματωδών θα γίνεται μονοπωλιακά από το κράτος, ώστε τα έσοδα από την πώλησή τους να εισρέουν στο δημόσιο ταμείο. Βλ. σχετικά Stanford J. Shaw – Ezel Kural Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, τ. II, Cambridge ⁷1985, σ. 385.

9. Στις 3 Ιουνίου 1925 τέθηκε σε απαγόρευση το Προοδευτικό Λαϊκό Κόμμα (*Terrakiperver Halk Fırkası*). Τέσσερις με πέντε μήνες μετά αυξήθηκαν οι επιθέσεις εκ μέρους του Ρεπουμπλικανικού κόμματος εναντίον των βουλευτών του καταργηθέντος Προοδευτικού κόμματος, που ήταν ανεξάρτητοι. Με μια άνευ προηγουμένου και αστήρικτη συνταγματικά απόφαση, τη συγκέντρωση υπογραφών των εκλογέων, δρομολογήθηκε τελικά η επιβολή της έκπτωσής τους από το βουλευτικό αξίωμα. Οι έκπτωτοι ήταν οι *Refet, Kâzım Karabekir, Canbulat, Rauf* και *Adnan*. Προφανώς ο τίτλος του πρωτοσέλιδου αναφέρεται στις επαναληπτικές εκλογές για τις κενωθείσες έδρες στη Κωνσταντινούπολη. Βλ. σχετικά Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, İstanbul 1999, σ. 154.

μέτρου, στο πρωτοσέλιδό της, σε τετράστηλο της αριστερής πλευράς αναφέρει ότι Από την πρώτη Ιουνίου 1928 και έπειτα θα αρχίσετε να εξοικειώνεστε με το διεθνώς χρησιμοποιούμενο αριθμητικό σύστημα. Στην είδηση αναφέρονται τα εξής: Κατά τον Νόμο που ψηφίστηκε εκ μέρους της Μεγάλης Εθνοσυνέλευσης, από 1ης Ιουνίου 1928 και εξής θα ξεκινήσει στην πατρίδα μας η εφαρμογή του διεθνούς αριθμητικού συστήματος. Φυσικά τω λόγω οι αριθμοί στην εφημερίδα μας από την ημερομηνία αυτή και έπειτα θα αναγράφονται αποκλειστικά στο διεθνές αριθμητικό σύστημα. Για να μπορέσουν να εξοικειωθούν με αυτό το αριθμητικό σύστημα όσοι αναγνώστες μας δεν το έχουν κάνει ήδη, από σήμερα και μέχρι εκείνη την ημερομηνία (της υποχρεωτικής εφαρμογής του μέτρου) θα δημοσιεύουμε πίνακα που δείχνει τα χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος αρίθμησης. Ο πίνακας που παρουσιάζει την αντιστοίχιση των αριθμών από το 0 έως το 9, είναι στο επάνω αριστερά μέρος του πρωτοσέλιδου.

Μετά την παρέλευση της προαναφερθείσας τετραετούς μεταβατικής περιόδου, με προδρομικές μεταρρυθμίσεις έως την ωρίμανση του χρόνου και των περιστάσεων για την εφαρμογή της γλωσσικής μεταρρύθμισης, και αφού πλέον οι συνθήκες θεωρήθηκαν κατάλληλες, η Επιτροπή Γλώσσας (*Dil Encümeni*), που είχε συσταθεί με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου και με οδηγίες του ίδιου του Κεμάλ, ξεκίνησε τις εργασίες της για την προετοιμασία του νέου αλφαβήτου, επισήμως στις 26 Ιουνίου 1928. Οι επικεφαλής της Επιτροπής που επιφορτίστηκαν με τη δημιουργία αλφαβήτου στηριγμένου στο αντίστοιχο λατινικό, αλλά προσαρμοσμένου στις φωνητικές ανάγκες της τουρκικής γλώσσας, ήταν οι: *Falih Rifki (Atay)*, *Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)*, *Ruşen Eşref (Ünaydın)*, *Ahmet Cevat (Emre)*, *Ragıp Hulusi (Özdem)*, *Fazıl Ahmet (Aykaç)*, *Mehmet Emin (Erişirgil)* και ο *İhsan (Sungu)*¹⁰. Αφού εργάστηκαν με μεγάλη προσοχή και σχολαστικότητα, και υπό την άμεση εποπτεία του ίδιου του Κεμάλ, κατέληξαν στο μέχρι σήμερα χρησιμοποιούμενο αλφάβητο.

Ένα εξαιρετικά κρίσιμο σημείο επί του οποίου προβληματίστηκε η Επιτροπή, ήταν ο χρόνος προσαρμογής της τουρκικής κοινωνίας στο νέο σύστημα γραφής. Τα μέλη της ήταν της άποψης ότι η περίοδος αυτή έπρεπε να διαρκέσει από πέντε έως δεκαπέντε χρόνια. Η πρόταση παρουσιάστηκε από τον *Falih Rifki Atay* στον Κεμάλ ο οποίος αντέτεινε αποφασιστικά την άμεση εφαρμογή της μεταρρύθμισης χωρίς την παραχώρηση και της ελάχιστης μεταβατικής περιόδου.

Στις 15 Αυγούστου ο εκδότης της *Cumhuriyet*, *Yunus Nadi*, σε βαρυσή-

10. Tuğrul Şavkay, *Dil Devrimi*, İstanbul 2002, σ. 45.

μαντο άρθρο του υποστήριξε πως η εισαγωγή της μεταρρύθμισης δεν επείγει και ο χρονικός ορίζοντας δεκαετούς περιόδου προσαρμογής ήταν ένα διάστημα απολύτως αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών του όλου εγχειρήματος. Η αντίδραση του Κεμάλ που, όπως είπαμε, υποστήριζε το αντίθετο, ήρθε άμεσα¹¹.

Εν τέλει στις 23 Αυγούστου του 1928 ο Τούρκος ηγέτης συγκάλεσε ειδική συγκέντρωση υπουργών, βουλευτών, συγγραφέων και γλωσσολόγων στο πάροκο του *Saraybuthu*, που ασχολήθηκε με το πρακτικό μέρος της εφαρμογής της αλλαγής. Στη συγκέντρωση εγκρίθηκαν οι αρχές για την εφαρμογή του μεταρρυθμιστικού σχεδίου που είχε ετοιμάσει η Επιτροπή Αλφαβήτου και ο Πρωθυπουργός İsmet Paşa (İnönü) ανέλαβε την επίσημη δημοσίευση της τελικής μορφής του σχεδίου που κωδικοποιήθηκε σε τρία άρθρα. Από την ημέρα εκείνη και έπειτα, τις επόμενες εβδομάδες (23 Αυγ. - 21 Σεπτ.) ξεκίνησε η προσωπική εκστρατεία του Κεμάλ και των υπόλοιπων υπευθύνων για την εισαγωγή του αλφαβήτου, προκειμένου να διαφωτιστεί ο λαός στις επαρχίες, όσον αφορά σε δύο ζητήματα, τον τρόπο χρήσης και τα πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης μεταρρύθμισης.

Τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα της γλωσσικής μεταρρύθμισης μπορεί να θεωρηθεί ότι έχουν διττή όψη. Αφενός το φωνητικά σχεδιασμένο αλφάβητο βασισμένο στη λατινική γραφή, διευκόλυνε τη γρήγορη απόκτηση της βασικής εκπαίδευσης¹². Επιπλέον, οι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη των σύγχρονων τουρκικών ενσωμάτωσαν συνειδητά την επιστημονική και τεχνική ορολογία. Με το να καταστεί εφικτή μια ομοιόμορφη, μαζική γλώσσα, ώθησε σύντομα και στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας. Η μεταρρύθμιση βοήθησε, επίσης, να γεφυρωθεί εν μέρει το γλωσσικό χάσμα μεταξύ των κοινωνικών στρωμάτων, μια κληρονομιά της οθωμανικής κοινωνίας. Αν και οι δημοσιεύσεις έργων στερήθηκαν μερικές από τις πλούσιες υποδηλώσεις του παλαιότερου λεξιλογίου, τα σύγχρονα τουρκικά αποδείχτηκαν πρόσφορο έδαφος στην καλλιέργεια

11. Şavkay, *ό.π.*, σ. 41-42. Τα επώνυμα τίθενται σε παρένθεση, διότι προστέθηκαν αργότερα με πρόταση της Εθνοσυνέλευσης, της 21ης Ιουνίου 1934, οπότε δόθηκε και το επώνυμο στον Κεμάλ με παράλληλη απαγόρευση της χρήσης αυτού του επωνύμου από άλλον πολίτη. Ταυτόχρονα απαγορεύτηκε η χρήση τίτλων ευγένειας (Πασά, Μπέη Εφέντη) Shaw & Shaw, *History*, *ό.π.*, σ. 386.

12. Οι αριθμοί πιστοποιούν μια σημαντική αύξηση των μαθητών και των δασκάλων στα δημοτικά γυμνάσια και λύκεια. Για το σχολικό έτος 1923-1924 οι μαθητές στις αντίστοιχες βαθμίδες ήταν 341.941, 5.094 και 1.241, ενώ οι δάσκαλοι 10.238, 796, -. Για το σχολικό έτος 1927-1928 οι μαθητές 461.985, 19.858 και 3.819 και οι δάσκαλοι 15.194, 791 και 594. Τέλος, για το 1930-1931 οι μαθητές φτάνουν τους 489.299, 27.093, 5.699 κατά βαθμίδα, και οι δάσκαλοι τους 16.318, 1.068 και 637. Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τον πίνακα που παραθέτει ο TUNÇAY, *Kurultası*, *ό.π.*, σ. 235.

γεια λογοτεχνικής παραγωγής, δεδομένου ότι οι πεζογράφοι και οι ποιητές δημιούργησαν ποιοτικά εξελιγμένα κείμενα στον νέο γλωσσικό τύπο και ειδικά μετά το 1950.

Αφετέρου, το κόστος της γλωσσικής μεταρρύθμισης εντοπίζεται κυρίως στον απορφανισμό και τη μόνιμη αποξένωση από τη λογοτεχνική και γλωσσική κληρονομιά των Οθωμανών. Αν και μερικά από τα κείμενα της περιόδου πριν από τη Δημοκρατία έχουν μεταγραφεί στο νέο αλφάβητο, το λεξιλόγιο και η σύνταξη είναι μόλις κατανοητά σε έναν ομιλητή των σύγχρονων τουρκικών¹³.

Γ) Η ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ ΑΤΑΤΪΡΚ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

Η γλωσσική μεταρρύθμιση του 1928 αποτέλεσε το επιστέγασμα των δομικών αλλαγών στην τουρκική κοινωνία, που επήλθε με την άνοδο στην εξουσία του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος. Επρόκειτο για μια αναμενόμενη εξέλιξη για την οποία τόσο ο ίδιος ο Μουσταφά Κεμάλ, όσο και πολλοί Τούρκοι διανοούμενοι είχαν σκεφτεί και εκφραστεί από προηγούμενες περιόδους. Στη βάση της σκέψης τους κυριαρχούσε η ιδέα ότι η αραβική γραφή είχε ήδη κλείσει τον ιστορικό της κύκλο και ήταν ένα εκπαιδευτικό και γλωσσικό εργαλείο που εμπόδιζε την προσαρμογή των μεγάλων λαϊκών στρωμάτων στο κύμα των μεταρρυθμίσεων που εισηγείτο η κεμαλική πολιτική ελίτ¹⁴.

Η αραβική γραφή, συνώνυμη της ισλαμικής διάστασης της οθωμανικής κουλτούρας, αποτέλεσε πλην των υπολοίπων, όργανο άσκησης εξουσίας της οθωμανικής γραφειοκρατικής τάξης αλλά και μέσο καλλιτεχνικής έκφρασης στην οθωμανική αυλή. Η ποίηση και η πεζογραφία *Divan* πλην της υψηλής της εκφραστικής ποιότητας ήταν και ένα πεδίο διαφοροποίησης από τη λαϊκή-τουρκόφωνη-προφορική παράδοση, τη συχνά αντιεξουσιαστική και πάντα θυμώσοφη.

Η συμμετοχή των πλατιών στρωμάτων στην υψηλή κουλτούρα ήταν κάτι ανέφικτο και η τάξη των γραφένων είχε στα χέρια της ένα όπλο με περίπου «μαγική» ισχύ. Ακόμη και σε περιπτώσεις που αφορούσαν άμεσα τον απλό υπήκοο της αυτοκρατορίας, όπως η εμπλοκή του σε δικαστικές υποθέσεις, δεν

13. Ιωάννης Μ. Μπακιρτζής, *Εισαγωγή στην Ιστορία της Οθωμανικής & Τουρκικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας*, Ξάνθη 2004, σ. 48.

14. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του ζεύγους *Adnan* και *Halide Edip Adıvar* που εισηγούνταν την εισαγωγή του λατινικού αλφαβήτου από το 1922. Βλ. σχετικά Şavkay, *Dil Devrimi*, ό.π., σ. 40.

ήταν δυνατή η άμεση πρόσβαση ούτε στη διαδικασία ούτε στις αποφάσεις. Το αποτέλεσμα ήταν η μεσολάβηση μιας σειράς ενδιαμέσων-δικολάβων ή αιτησιογράφων, δηλαδή η έλλειψη της απευθείας επαφής των ενδιαφερομένων με τη δικαστική εξουσία.

Όλες οι παραπάνω δυσλειτουργίες, ορατές και υπογραμμισμένες από την περίοδο των μεταρρυθμίσεων του *Tanzimat*, ήταν το στοιχείο του νέου καθεστώτος, που έπρεπε να κερδίσει προκειμένου να προχωρήσει στην αλλαγή του σκληρού πυρήνα της τουρκικής κοινωνίας. Έτσι, λοιπόν, οι κυβερνώντες επέλεξαν τον δρόμο της επιβολής των νόμων, των συμβόλων, του προσανατολισμού και της ταυτότητας που οραματιζόνταν για τη σύγχρονη Τουρκία. Το σημαντικότερο, όμως, είναι ότι με την αυταρχική επιβολή των μεταρρυθμίσεών τους οι κεμαλιστές διατήρησαν τη σχέση κυβερνώντος και κυβερνωμένου που αποτελούσε το σήμα κατατεθέν της Οθωμανικής αυτοκρατορίας¹⁵.

Η πρώτη επίσημη αναφορά στην προσχεδιασμένη αλλαγή ξεπήδησε από ένα σκηνικό αντάξιο της βαρύτητας του γεγονότος αλλά είναι και χαρακτηριστική του στυλ του εμπνευστή της. Το συμβάν και η ατμόσφαιρά του περιγράφονται ως εξής: *Μεσάνυχτα της 9ης προς 10η Αυγούστου 1928. Την ώρα που μόλις έβλεπαν ο ένας τον άλλο, ο Κεμάλ και οι φίλοι του πάνω σε κότσο έστριβαν το ακρωτήριο του Sarayburnu, αφού βγήκαν κατά τις 11 στο Βόσπορο από το ανάκτορο του Dolmabahçe. Κατευθύνονταν σε μια ελεπειακή δεξίωση για την ίδρυση του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος, στον κήπο του Gülhane. Μετά τα μεσάνυχτα, και αφού η ώρα πλησίαζε τη 1, ο Κεμάλ σηκώθηκε και εκφώνησε έναν από τους λόγους του που θα αποκτούσαν ιστορική βαρύτητα. Με αυτή του την ομιλία αποσαφήνισε στην κοινή γνώμη μιαν από τις σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις του¹⁶. Την επομένη, 10η Αυγούστου 1928, η εφημερίδα *Vakit* ανέφερε στον πρωτοσέλιδο τίτλο της ότι *Η χρήση των προοδευτικών μεταρρυθμίσεων σηματοδοτείται από την επιταγή της χρήσης των νέων γραμμάτων*. Εκτός από τον παραπάνω τίτλο, η *Vakit* σημειώνει στον υπότιτλο την απόφαση του Κεμάλ περί της ανατολίτικης μουσικής: *Αυτή η απλοϊκή μουσική αδυνατεί να ικανοποιήσει το πεφωτισμένο πνεύμα και τα αισθήματα των Τούρκων¹⁷*.*

15. David Shankland, *Ισλάμ και Κοινωνία στην Τουρκία*, μετάφραση Κατερίνα Κιτίδη, Αθήνα 2003, σ. 49-51.

16. *Türk Basınında Cumhuriyetin 60 Yılı*, ό.π., σ. 60.

17. Το πρωτοσέλιδο αναφέρεται στην αφορμή που έλαβε ο Κεμάλ το προηγούμενο βράδυ, για να ξεκινήσει την εισαγωγή του νέου αλφαβήτου. Σύμφωνα με την περιγραφή του Alexandre Jevakhoff, *Κεμάλ Ατατούρκ*, μετάφραση Αικατερίνη Ζησίμου, Αθήνα 2002, σ. 338-339, μια ορχήστρα αποτελούμενη από Αιγυπτίους ερμήνευε ένα οθωμανικό τραγούδι *Kaside*, γεγονός που προκάλεσε τη μίση του Τούρκου προέδρου που ζήτησε αμέσως να σταματήσουν με τη φράση,

Η εκστρατεία για τη διάδοση της νέας γραφής, εκτός από τη θρακική πρωτεύουσα, είχε αφητηρία και μια άλλη ανατολικοθρακική μητρόπολη, τη Ραιδεστό. Στην πόλη αυτή βρέθηκε ο Κεμάλ στις 23 Αυγούστου 1928 αιφνιδιαστικά και με εντολή του προσκλήθηκαν όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι, για να παρακολουθήσουν την υποδειγματική διδασκαλία του «Πρώτου Δασκάλου». Ο διοικητής της πόλης υποχρεώθηκε να γράφει τις λέξεις *χωροφύλακας* και *βερίκοκο*. Τη μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα επέδειξε ένας νεαρός υπάλληλος, γεγονός που χαροποίησε ιδιαίτερα τον Κεμάλ, ώστε να πει ότι: *Θα δείτε, ο λαός θα διαβάσει γρηγορότερα από όσο νομίζουμε!* Όσα ακολούθησαν είναι επίσης χαρακτηριστικά. Μετά μιάμιση ώρα διδασκαλία στους δημοσίους υπαλλήλους ο δημιουργός της νέας Τουρκίας αποχώρησε και αναμίχθηκε στο πλήθος των πολιτών· ξεχώρισε έναν ιμάμη και απευθυνόμενος του είπε: *Χότζα μου, γνωρίζετε το νέο αλφάβητο; Για να λάβει την απάντηση: Όχι πασά μου, δεν το έμαθα ακόμη.* Τότε ο Κεμάλ έδωσε στον ιμάμη ένα χαρτί, ζητώντας του να γράφει επάνω μια προσευχή στο αραβικό αλφάβητο και, αφού εκτελείται η εντολή του, παίρνει την προσευχή και τη μεταγράφει στο λατινικό αλφάβητο, λέγοντας στον θρησκευτικό λειτουργό: *Μάθε γρήγορα τη νέα γραφή και παρακίνησε όλο τον κόσμο να κάνει το ίδιο. Την επόμενη φορά που θα συναντηθούμε, θα πρέπει να την έχεις μάθει!*¹⁸.

Μετά την επίσκεψη αυτή ο Κεμάλ επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη, για να συνεχίσει το έργο της διάδοσης της μεταρρύθμισης. Η πνευματική και πολιτική ελίτ της Πόλης θα αποτελέσει ένα εκ των βασικών εργαλείων και θεωρητικών θεμελιωτών της νέας γλώσσας και ο Τούρκος ηγέτης τη θέλει οπωσδήποτε με το μέρος του. Ξεκινά, λοιπόν, σειρά διαλέξεων στα σαλόνια του ανακτόρου *Dolmabahçe* για βουλευτές, ανώτερους κρατικούς λειτουργούς

Σταματήστε αυτή την κλαψιάρικη μουσική και δώστε μου αμέσως ένα τετράδιο. Ακολούθως έγραψε στο τετράδιο μερικές φράσεις με λατινικούς χαρακτήρες που, όμως, ένας νεαρός ο οποίος προθυμοποιήθηκε να το διαβάσει δεν τα κατάφερε. Το γραπτό αυτό έμεινε γνωστό ως *Κείμενο του Saraybunlu*. Ιδιαίτερη έμφαση επίσης πρέπει να δοθεί στο ότι και σημειολογικά ο Κεμάλ εισηγείτο με ιδιαίτερο τρόπο τον νέο κοσμικό τύπο ανθρώπου που ονειρευόταν για την Τουρκική Δημοκρατία. Τούτο, μάλιστα, το έπραττε κατά τρόπο προκλητικό μέσα στο ίδιο το άντρο της παλαιάς οθωμανικής εξουσίας, τους σουλτανικούς κήπους, κλείνοντας τη βραδιά της αναγγελίας της μεταρρύθμισης με πρόποση σε ένα ποτήρι ρακί και την εξής φράση: *Στο παρελθόν οι υποκλιτές απατεώνες συνήθιζαν να πίνουν χίλιες φορές περισσότερο. Δεν είμαι απατεώνας και πίνω προς τιμήν του έθνους μου.*

18. Jevakhoff, *Κεμάλ*, ό.π., σ. 339. Πρέπει στο σημείο αυτό να επισημάνουμε ότι η επιλογή του ιμάμη μέσα στο πλήθος δεν είναι τυχαία. Επιλέγει τον εκπρόσωπο των ιεροκληρικών και νομομαθών του Ισλάμ, μάλλον για να αποδείξει μέσα από την άγνοια του τον συντηρητικό και αντιδραστικό χαρακτήρα της τάξης τους αλλά και επιβάλλοντάς του να μεταγράψει την προσευχή στη νέα γλώσσα, επιδώκει συμβολικά την απόδειξη της κατίσχυσης του κοσμικού στο θρησκευτικό ακόμη και σε θέματα που αφορούν τα «ιερά και όσια», τον σκληρό πυρήνα της μουσουλμανικής πίστης.

και πανεπιστημιακούς. Το ύφος και ο λόγος του «Πρώτου Δασκάλου» δεν αφήνει περιθώρια παρανοήσεων και καθυστερήσεων. Η προώθηση της νέας γραφής θα είναι άμεση και η εκκαθάριση της οποιασδήποτε αντίδρασης ριζική.

Την Πέμπτη 1η Νοεμβρίου του 1928, η Μεγάλη Τουρκική Εθνοσυνέλευση έλαβε μια απόφαση που είχε ανάλογο ιστορικό χαρακτήρα με την ομιλία του Κεμάλ στο *Gülhane* και η σημασία της απόφασης αντικατοπτρίζεται στους τίτλους της εφημερίδας *Milliyet*, της 2ας Νοεμβρίου: *Ο Τούρκος Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο μεγάλος μας Πρόεδρος, η Αυτού Εξοχότης ο Γαζής κατά τη χθεσινή βαρυσήμαντη αγόρευσή του πρότεινε και η Μεγάλη Εθνοσυνέλευση αποδέχτηκε τον Νόμο Περί Νέων Γραμμάτων (Yeni Harf Kanunu)*¹⁹. Οπωσδήποτε η εξέλιξη αυτή ήταν η αναμενόμενη μετά την ομιλία της 10ης Αυγούστου.

Στην προετοιμασία της κοινής γνώμης επιβεβλημένη και ουσιαστική ήταν η συμβολή του Τύπου. Την τελευταία εβδομάδα προ της ψήφισης του νόμου οι εφημερίδες ξεκίνησαν την παράλληλη δημοσίευση άρθρων στην παλαιά και νέα γραφή. Ο τρόπος με τον οποίο γινόταν αυτό, στη μεγάλης κυκλοφορίας *Milliyet*, ήταν ο εξής: ο κεντρικός τίτλος τυπώθηκε στη νέα γραφή, το ίδιο και ο υπότιτλος, ακολουθούσε μια πρόταση από τον λόγο του Κεμάλ στην Εθνοσυνέλευση και πάλι στη νέα γραφή, *Η εξασφάλιση του οριστικού και της νομιμότητας του τουρκικού αλφαβήτου με την απόφαση της Μεγάλης Εθνοσυνέλευσης, θα αποτελέσει την καθαυτό δίοδο στον αγώνα και το μεγαλείο της πατρίδας*. Στη δεξιά πλευρά του πρωτοσέλιδου υπάρχει μονόστηλη είδηση στην αραβική γραφή με τίτλο: *Η συζήτηση του Νόμου Περί Γραμμάτων*. Το περιεχόμενο του μονόστηλου προέρχεται από ανταπόκριση του απεσταλμένου της εφημερίδας στην Άγκυρα και αναφέρει ότι: *Στη σημερινή συνεδρίαση, με πρόταση που υπέγραφαν οι (βουλευτές) Cemil, Ali και Saffet προς το Προεδρείο της Βουλής*²⁰ *εισηγούνταν την άμεση και επείγουσα συζήτηση της αποδοχής και εφαρμογής*²¹ *του Νόμου Περί Γραμμάτων. Στην πρόταση υπήρχε συμμετοχή (συμφωνία) εκ μέρους και της κυβέρνησης ... Κατόπιν ξεκίνησε η συζήτηση του Νόμου Περί Γραμμάτων που πρότεινε η Επιτροπή και αγόρευσε*

19. Το τμήμα του λόγου που αφορά στην παιδεία και το νέο αλφάβητο παρατίθεται σε μετάφραση στο παράρτημα της εργασίας. Το πρωτότυπο εντοπίστηκε στην ιστοσελίδα του Τουρκικού Κοινοβουλίου στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.tbmm.gov.tr>.

20. Ο όρος που χρησιμοποιείται είναι *Divan-ı Riyaset* και σύμφωνα με τον ορισμό του λεξικού *Redhouse*, İstanbul⁸ 1986, σ. 304, πρόκειται για επιτροπή που αποτελείται από Πρόεδρο, τρεις αντιπροέδρους και τους γραμματείς.

21. Είναι χαρακτηριστικό της επίσημης οθωμανικής γλώσσας, ιδίως δε της γλώσσας της γραφειοκρατίας, και προφανώς σχήμα εμφαντικό και επιτατικό στον επίσημο λόγο, η χρήση συνώνυμων ουσιαστικών.

η Αυτού Εξοχότης ο Πρωθυπουργός İsmet İnönü. Στα επόμενα σημεία της η είδηση αναφέρεται στις ομιλίες άλλων μελών της Εθνοσυνέλευσης που τάχθηκαν υπέρ του Νομοσχεδίου, για να καταλήξει: *Ακολούθως, ο Νόμος τέθηκε σε ψηφοφορία και υπερψηφίστηκε ομόφωνα.*

Η εφαρμογή του νέου νόμου ξεκίνησε τις τελευταίες μέρες του 1928. Ο χρόνος που είχε περάσει από την ψήφισή του ήταν περίπου δύο μήνες κι ακόμη οι εφημερίδες εξακολουθούσαν να κυκλοφορούν χρησιμοποιώντας και τις δύο γραφές. Εμφανείς ήταν, επίσης, οι δυσκολίες να προσαρμοστεί το κοινό στη γραφή και ανάγνωση του νέου αλφαβήτου. Η Κυβέρνηση στο μεταξί είχε απαγορεύσει ρητά τη χρήση του παλαιού αλφαβήτου και, με την έγκριση του Προέδρου της Δημοκρατίας, αποφάσισε την ίδρυση Εθνικών Σχολείων (*Millet Mektepleri*) των οποίων κύριο αντικείμενο διδασκαλίας θα ήταν η νέα γραφή²². Η ημερομηνία που θα άνοιγαν αυτά τα σχολεία ορίστηκε η 1η Ιανουαρίου του ερχόμενου έτους (1929). Η εφημερίδα *Cumhuriyet* της 1ης Ιανουαρίου κυκλοφόρησε με το παρακάτω πρωτοσέλιδο: *Ευτυχές για σας το νέο έτος, ως υπέρτιτλο. Στους παρακάτω τίτλους αναφέρονται τα εξής: Σήμερα είναι η γιορτή της παιδείας και Τα Εθνικά Σχολεία θα ανοίξουν επίσημα σήμερα.* Σύμφωνα με το περιεχόμενο της είδησης, *Τα Εθνικά Σχολεία ανοίγουν απόψε και προστίθεται ότι Τα Σχολεία αυτά εφοδιάστηκαν χθες με όλες τις αναγκαίες προετοιμασίες. Όλα τα Σχολεία καλλωπίστηκαν μέχρι σημείου ανταγωνισμού μεταξύ τους. Στην πρόσοψη ορισμένων Σχολείων τοποθετήθηκαν εγκαταστάσεις ηλεκτροφωτισμού (στολισμός με σειρές ηλεκτρικών λαμπτήρων). Σύμφωνα με την εγκύκλιο που απέστειλε χθες η Διεύθυνση Εκπαίδευσης, δεν έγιναν μαθήματα και οι μαθητές απασχολήθηκαν με την προετοιμασία σχολικών παραστάσεων. Αυξήθηκαν στον ύψιστο βαθμό οι αιτήσεις πληροφοριών από τον κόσμο για εγγραφή (στα Εθνικά Σχολεία). Μόνο μέχρι χθες το βράδυ, αυτοί που ζητούσαν πληροφορίες για τα Σχολεία στην περιοχή της Κωνσταντινούπολης υπερέβαιναν τις δέκα χιλιάδες.*

Στο πρωτοσέλιδο της *Cumhuriyet* της πρωτοχρονιάς του 1929, στην αριστερή πλευρά, υπάρχει και ένα χαρακτηριστικό σκίτσο, στο βάθος του οποίου εμφανίζεται η πόρτα ενός Εθνικού Σχολείου προς την οποία κατευθύνονται

22. Τα ποσοτικά δεδομένα γι' αυτά τα σχολεία είναι εκπληκτικά. Στην Άγκυρα μόνο φτάνουν τον αριθμό των 20.000, μόνιμων ή περιοδεούντων. Στο διάστημα του ενός χρόνου, ο αριθμός των πολιτών που φοίτησε και έμαθε ανάγνωση και γραφή, έφτασε τις 500.000, ενώ, στην περίοδο μεταξύ των ετών 1928-1935, το ποσοστό αυτό θα αυξηθεί κατά 10% Jevakhoff, *Κεμάλ, ό.π.*, σ. 340, αν και μακράν αυτών των μάλλον αισιόδοξων διαπιστώσεων ακούγεται η άποψη του Eric Jan Zürcher, *Σύγχρονη Ιστορία της Τουρκίας*, μετάφραση Βαγγέλης Κεχωιώτης, Αθήνα 2004, που διατείνεται ότι *Η αλλαγή πραγματοποιήθηκε με εντυπωσιακή ταχύτητα και τελικά κέρδισε τη γενική αποδοχή αλλά η συμβολή της στον αγώνα κατά του αναλφαβητισμού υπήρξε απογοητευτική* (σ. 255).

μαζικά οι πολίτες, ενώ σε πρώτο πλάνο εμφανίζεται μια γυναικεία φιγούρα, η προσωποποίηση ίσως της παιδείας ή της δημοκρατίας που δείχνει τον δρόμο προς τα πλήθη.

Δ) Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ

Η επιλογή του τόπου για την έναρξη της τουρκικής γλωσσικής μεταρρύθμισης από τον Κεμάλ, φρονούμε ότι χρήζει ιδιαίτερης προσοχής και τονισμού, διότι δεν μπορεί να αποδοθεί σε σύμπτωση που σχετίζεται με τη διαμονή, ακριβώς εκείνο το χρονικό διάστημα, του τούρκου Προέδρου στην παλαιά πρωτεύουσα. Επίσης, όπως είναι ήδη βεβαιωμένο, κάθε μεταρρυθμιστική πρωτοβουλία τοποθετείτο με ιδιαίτερη προσοχή στη χρονική κλίμακα, ενώ το ίδιο γινόταν με την επιλογή και του τόπου αναγγελίας και έναρξης της. Θεωρούμε ότι θα ήταν υποτίμηση της ευφυΐας του Κεμάλ, συνάμα δε και υπερέτιμηση ως απεριόριστης της απήχησης του στην τουρκική κοινωνία, αν υποστηρίζαμε ότι ο τόπος και ο χρόνος ήταν αδιάφορα. Θεωρώντας αυτές τις προϋποθέσεις ως καιρίας σημασίας στοιχεία μπορούμε να συζητήσουμε δι' ολίγων γι' αυτά.

Η πρώτη επίσημη αναφορά στην ανάγκη υιοθέτησης του λατινικού αλφαβήτου έγινε στο Οικονομικό Συνέδριο της Σμύρνης. Δεν επρόκειτο βέβαια για τελεσίδικη απόφαση αλλά για βολιδοσκοπήση της ηγετικής ομάδας περί των προθέσεών της. Η Σμύρνη αποτελούσε την κεφαλαιοποίηση της επιτυχίας του κεμαλικού κινήματος, συνεπώς έναν «άσυλο» χώρο για τον άνθρωπο που μόλις προ ολίγων μηνών είχε εισέλθει εκεί νικητής και τροπαιούχος. Αρκετά πέραν τούτου, πρέπει να λάβουμε υπόψη και τη θέση της πόλης και του πληθυσμού της στον πρώην οθωμανικό και κατόπιν τουρκικό χώρο. Το μεγάλο αιγαϊκό και ανατολικομεσογειακό λιμάνι με τον αέρα του κοσμοπολιτισμού, κατοικείτο από ανθρώπους συνηθισμένους στην εισαγωγή καινοτόμων ιδεών και ευρωπαϊκών νοοτροπιών. Κατά την περίοδο πριν από την καταστροφή, εκδιδόταν πλήθος εφημερίδων στις ευρωπαϊκές γλώσσες και την ελληνική, ενώ παρουσίαζε και την εικόνα πνευματικού κέντρου με σημαντικότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα και κίνηση²³. Υπό αυτές τις συνθήκες, αποτελούσε τον ιδανικό χώρο στο μικρασιατικό έδαφος για τις πρώτες κρούσεις περί του θέματος. Οι αντιδράσεις που προέκυψαν ήταν μεν ισχυρές αλλά όχι αποτρεπτικές για τον στόχο. Ενδεχομένως, ολιγοετής καθυστέρηση ήταν επι-

23. Για την εκπαίδευση των διαφόρων κοινοτήτων στη Σμύρνη μέχρι το 1922 βλ. Κ. Τσαγκρίδης, *Από την ουτοπία στον τόπο, Η πόλη της Σμύρνης*, Αθήνα 2001, σ. 123-131.

βεβλημένη, αλλά τούτο δεν ματαίωνε τις προοπτικές επιτυχίας.

Ερχόμενοι τώρα στο ζήτημα της επιλογής της Κωνσταντινούπολης για την αναγγελία της μεταρρύθμισης του αλφαβήτου, μπορούμε να κάνουμε ανάλογες και ίσως πιο συγκεκριμένες και απτές επιστημονικές προκειμένου να τεκμηριώσουμε την επιλογή του τόπου.

Η Άγκυρα είχε γίνει πρωτεύουσα της νέας Τουρκίας λίγα μόλις χρόνια πριν²⁴ και επρόκειτο να πάρει πολύ χρόνο ακόμη, για να γίνει ο ονομαστικός τίτλος πραγματικότητα και με το ερωτηματικό, αν ήταν εφικτό στο άμεσο μέλλον με μόνη τη μετακίνηση της κυβέρνησης και κάποιων υπηρεσιών να επιτυγχανόταν κάτι τέτοιο²⁵. Η Κωνσταντινούπολη εξακολουθούσε να αποτελεί το πνευματικό κέντρο του νέου κράτους με πανεπιστημιακά ιδρύματα και ευρύτερη πνευματική και ιδεολογική παράδοση. Η συντριπτική πλειονότητα της διανοήσης δεν αποχωριζόταν επ' ουδενί την παλαιά πρωτεύουσα για την αποκομμένη στο οροπέδιο Άγκυρα, με τον πληθυσμό που μιλούσε τα χοντρά τουρκικά (*Kaba Türkçe*) και του οποίου η παιδεία ήταν ανύπαρκτη. Εξάλλου, και για την ίδια τη γλωσσική μεταρρύθμιση ως κανόνας προφοράς συστήθηκε η ομιλούμενη από τον μέσο μορφωμένο κάτοικο της Κωνσταντινούπολης γλώσσα. Και πάλι, μάλιστα σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό, ο πληθυσμός της πόλης ήταν πολύ πιο εξοικειωμένος με τον δυτικό τρόπο σκέψης και γραφής και η εξοικείωση αυτή ήταν, τρόπον τινά εγγύηση της αποδοχής του νέου αλφαβήτου. Μόλις πριν από λίγα χρόνια, τα μεγάλα λογοτεχνικά ρεύματα και οι προβληματισμοί για τη γλώσσα ξεκινούσαν από την πρωτεύουσα και τη Θεσσαλονίκη²⁶, και μεταξύ αυτών των προβληματισμών περιλαμβάνονταν ακριβώς και οι πρώτες επίσημες φωνές για την αναγκαιότητα μεταβολών και απλουστεύσεων στη γλώσσα²⁷.

24. Ο νόμος για την αλλαγή της πρωτεύουσας ψηφίστηκε από την Εθνοσυνέλευση στις 13 Οκτωβρίου 1923. Shaw – Shaw, *History*, ό.π., σ. 368. Οι δυσκολίες που συνάντησαν οι πρώτοι υψηλοί κάτοικοι της Άγκυρας σε μια πόλη που της έλειπαν σχεδόν τα πάντα, για να είναι πρωτεύουσα, περιγράφονται με ενάργεια και γλαφυρότητα στις αναμνήσεις της συζύγου του *İsmet İnönü*. Βλ. Γκιουλσούν Μπιλγκεχάν, *Μεβχιμπέ, Η κυρία Ινονού*, Αθήνα 2000.

25. Η πνευματική ελίτ της Άγκυρας ήταν «φερτή» από την Κωνσταντινούπολη. Ένα μέρος της μετακινήθηκε στη διάρκεια του μικρασιατικού πολέμου για να αποφύγει την πίεση του περιβάλλοντος της κατεχόμενης πρωτεύουσας. Ένα άλλο μέρος ακολούθησε την πηγή της εξουσίας, τον Κεμάλ, μετά την κατσίχουση του εθνικιστικού κινήματος. Όλα τα μέλη της Επιτροπής Γλώσσας (*Dil Encümeni*), είχαν ως πνευματικό λίκνο και τόπο καταγωγής την Πόλη. Βλ. σχετικά βιογραφικά στοιχεία στον index που παραθέτουν οι Shaw – Shaw, *History*, ό.π., σ. 467-518.

26. Αναφερόμαστε στα ποικίλα λογοτεχνικά-γλωσσικά κινήματα, όπως το *Servet-i Fünûn*, *Fecr-i Âtî* της Κωνσταντινούπολης και το *Genç Kalemler* της Θεσσαλονίκης. Βλ. σχετικά Lewis, *The Turkish Language Reform*, ό.π., σ. 17-26.

27. Ως υπουργός Πολέμου ο Ενβέρ πασά, της νεοτουρκικής τριανδρίας, επιχείρησε να εισαγάγει έναν απλοποιημένο τρόπο γραφής, προκειμένου να διευκολύνει την τηλεγραφική υπηρεσία του υπουργείου του. Το σύστημα γραφής που πρότεινε, έμεινε γνωστό ως *Hatt-i Cedid*, Νέα

Και αντίστροφα ακόμη αν το δει κανείς, δηλαδή στο επίπεδο των αντιδράσεων για τη μεταβολή, η επιλογή της παλαιάς πρωτεύουσας για την αναγγελία και την έναρξη ήταν επιβεβλημένη. Με τούτο εννοούμε ότι η κύρια εστία αντίδρασης επρόκειτο να είναι η Πόλη, λαμβανομένων υπόψη ακριβώς των μεγεθών πνευματικής κίνησης και παράδοσης που διέθετε. Η έκβαση, λοιπόν, του εγχειρήματος θα κρινόταν καθ' οιονδήποτε τρόπο στη θρακική μητρόπολη. Στη στρατηγική του προσεταιρισμού του θρακικού πληθυσμού επιβάλλεται να εντάξουμε και την περιοδοεία στη Ραιδεστό, όπου καταγράψαμε και το περιστατικό με τον ιερωμένο.

Είναι εν τέλει υπεράνω πάσης αμφιβολίας εύλογη η επιλογή του τόπου και με βάση όλα τα παραπάνω δεδομένα καταλήγουμε στην άποψη ότι η γλωσσική μεταρρύθμιση σηματοδοτήθηκε από τον θρακικό χώρο. Ο εν λόγω χώρος αποτέλεσε αφετηρία και εφαλτήριό της στον βαθμό και το μέτρο που οι επικρατούσες εκεί συνθήκες τον έκαναν όχι απλώς κατάλληλο, αλλά και κύριο πεδίο, εντός του οποίου, εφόσον κερδιζόταν ο αγώνας της γλώσσας, η νίκη αυτή θα επέτρεπε τη συνολική προώθηση της επιτυχίας σε όλη την επικράτεια.

Ε) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η αλλαγή των γραμμάτων αποτελεί σαφώς ένα από τα κορυφαία μεταρρυθμιστικά μέτρα του δημιουργού της νέας Τουρκίας. Η απόδοση όμως των κινήτρων του Κεμάλ μόνο στις δυσκολίες της εκπαίδευσης ή και άλλες «τεχνικής φύσεως» αιτίες, όπως για παράδειγμα η διευκόλυνση της τυπογραφίας, μάλλον παραθεωρούν, ίσως και αποδυναμώνουν το εύρος της μεταβολής. Το αραβικό αλφάβητο, πολύ πέρα από σύστημα γραφής συνιστά αποδοχή των δογματικών αληθειών του Ισλάμ, έως και αυτόνομη τέχνη που καλύπτει την ανεικονική ισλαμική θεολογία²⁸. Χαρακτηριστικό του προηγούμενου είναι η υιοθέτηση του αραβικού αλφαβήτου και από γλώσσες που δεν έχουν καμμία ουσιαστική συγγενική σχέση με την αραβική γλώσσα²⁹.

Ο Κεμάλ αντιλαμβανόμενος τον θεμελιώδη κοινωνικό ρόλο του αραβικού αλφαβήτου αλλά και τη σημασία του στην οθωμανική δομή εξουσίας, δεν έκανε απλώς ένα βήμα απλοποίησης της εκπαίδευσης, αλλά κατάφερε ένα συντριπτικό πλήγμα στην οθωμανική-ισλαμική παράδοση της χώρας του. Οι

Γραφή ή *Ordu Elifbasi*, Στρατιωτικό Αλφάβητο. Το σύστημα αυτό προκάλεσε αντιδράσεις και εγκαταλείφθηκε σύντομα, αν και ο δημιουργός του εξέδωσε βιβλίο το 1917, για να εξηγήσει τη σύλληψή του. Βλ. Lewis, *The Turkish Language Reform*, ό.π., σ. 29.

28. Για τη σημασία της τέχνης αυτής στην οθωμανική ιστορία και τους κυριότερους εκπροσώπους και τα έργα τους βλ. Βλαδίμηρος Μιρμίρογλου, *Οι Δεσβίσσαι*, χτ. χχ., σ. 21-22.

29. Μπακιρτζής, *Εισαγωγή*, ό.π., σ. 66.

διαστάσεις του εγχειρήματος ίσως αποκαλύπτονται εν μέρει και από τη χρονική στιγμή που επέλεξε για την πραγματοποίησή του. Εννοούμε ότι προηγήθηκε μια σειρά άλλων μεταρρυθμίσεων που μπορεί να ακούγονται πιο βαρύνουσες (η κατάργηση του σουλτανάτου και η συνακόλουθη του χαλιφάτου, η ανακήρυξη του ρεπουμπλικανικού πολιτεύματος και η υιοθέτηση του ελβετικού αστικού κώδικα), αλλά αυτές πιθανόν στη σκέψη του Κεμάλ να ήταν προαπαιτούμενες θεσμικές για τη δομική-γλωσσική μεταρρύθμιση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Το πρωτότυπο του αποσπάσματος από την ομιλία του Κεμάλ στο τουρκικό Κοινοβούλιο 1η Νοεμβρίου 1928 - Πρακτικά της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης.

DEVRE : III

İÇTİMA SENESİ : II

T. B. M. M.
ZABIT CERİDESİ

CİLT : 5

Birinci İnikat

1 Teşrinisani 1928 Perşembe

MÜNDERECAT

	Sayfa		Sayfa
1. — NUTUKLAR	2	2. — Sivas Mebusu Rahmi Beyin, milletin hâtrai şükranı olmak üzere Reisiümbur Gazi Mustafa Kemal hazretlerine altın levha üzerinde kabartma bir alfabe takdimi hakkında takriri.	11
1. — Reisiümbur Gazi Hazretlerinin nutukları:	2:5	4. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD	7
2. — İNTİHAPLAR	5	1. — Türk harflerinin kabul ve tatbiki hususunda Başvekâletten mevruz (1/266) numaralı Kanun Lâyihası ve muvakkat encümen mazbatası.	7:11
1. — Riyaset intihabı.	5		
2. — Reisvekilleri, İdare Amîrleri ve kâtipler intihabı.	5:6		
3. — TAKRİRLER	6,11		
1. — Erzincan Mebusu Saffet Bey ve rüfekasının, yeni harfler Kanunu Lâyihasının müstacelen müzakeresi hakkında takrirleri.	6:7		

İ : 1 1 . 11 . 1928 C : 1

yarbekir istikameti ile diğer istikametlerde beşyüz kilometreye yakın yeni hatların açılacağını umuyoruz. Sivas'tan Erzurum'a gidecek demiryolu ile iştiغال etmek zamanı da gelmiştir (bravo sesleri, alkışlar). Bu sene yol inşaatının da semereli bir şekilde tanzimi ile ehemmiyetli olarak meşgul olacaksınız. Bu memleketin yollar için bugün tahsis etmiş bulunduğu vasıtalarla daha çok iş meydana getirmek mümkün olacağını ümit ediyoruz.

Geniş bir su siyasetinin tatbikatına başlanabilmesi cidden mütezimdir (şiddetli alkışlar). Memleketi büsbütün yeni bir yaratıcılığa muvaffak edecek olan sulama işlerinin derin alâkanızla tahakkuk edebilmesi şüphesizdir. Ziraat ve ormanda yeni tedbirlerle inkişafat hizmetiniz yerinde olacaktır.

Sihli mücadeleyle gösterdiğiniz alâka ve memlekette bu yolda elde edilen neticeler bu mesainin gerçekleştirilmesini lüzumlu göstermektedir. Bu sene umumî Hıfzıssıhha Kanunu Lâyhasının büyük Meclise takdimi mukarredir,

Umumî surette ziraatte ve memleketin hayvan servetinde de menfi tesirata karşı müdafaa ve muşavemet semereli tedbirlerin başındadır. Bir taraftan müdafaa diğer taraftan hayvan ve nebatatın cinslerini islah için ciddi, sebatlı tedbirlerle istihsalatımızın miktarını ve nefasini artıracaktır (alkışlar).

Memlekette sanayi rağbet ve temayül artmaktadır. Sanayi ve Maadin Bankasının kudretini artırdığınız halde sanayi erbabı daha ziyade himaye görmektedir. Bu meselenin ehemmiyetle mütalâa olunacağına şüphe yoktur.

Muhterem efendiler; maarifte vaziyetimiz ve şimdiki kadar sarf ettiğimiz gayretleri bugünkü neticeleri bizi radikal tedbirler alabilecek bir seviyeye getirmiştir. Her istikamette doğru hedefleri bulmuş olan maarifimiz hususî takayyüt ve alâkanızla ve hepimizin ciddi gayretlerimizle az zamanda geniş neticeler vermeye namzettir. Maarifte süratle yüksek bir seviyeye çıkacak bir milletin hayat mücadelesinde maddi, manevi bütün kudretlerinin artacağı muhakkaktır. (alkışlar) Maarif faaliyetimiz ilk tahsilin fiilen umumi ve mecburi olmasını, memlekette terbiye birliğini, orta tahsilin iyi vesaitle teksif ve teshilini meslek tahsilinin ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar memlekette teminini, yüksek tahsilin de adette olduğu kadar kıymette de bu asrın ihtiyaçlarına kifayetini hedef tutmuştur (alkışlar). Her sene bu istikametlerde mühim mesafeler aldığımızı söyleyebiliriz.

Efendiler; Büyük Türk Milletinin evlâtlarını yüksek bir terbiye ve ihtisas ile yetiştirmek için sarf ettiği gayret ve emekler de değildir. Hususî ve umumî idarelerden Maarife tahsis olunan vasıtalar muhtelif vekâletlerden, orta ve yüksek tahsile sarf olunan gayretle, hasılı iktidarı olan ailelerin umumi ve hususî idarelerin Avrupa'da tahsil için sarf ettikleri himmetler, eğer memlekette römnen mesul olan muktedir alâkadarların takip ve nezaretleri altında temerküz ettirilirse alacağımız semerelerin çok daha ziyade ve geçireceğimiz inkişaf zamanının çok daha kısa olacağı muhakkaktır (Alkışlar). Bu mesainin Hükümetçe ve Büyük Millet Meclisinde lâyk olduğu ehemmiyetle mütalâası müstacel bir mübremiyet göstermektedir.

Aziz arkadaşlarım; her şeyden evvel her inkişafın ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttadan evvel Büyük Türk Milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haincine kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lâzumdur (Sürekli alkışlar). Büyük Türk Milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabılır. (Alkışlar) Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk Alfabesidir. (Alkışlar) Basit bir tecrübe Latin esasından Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu şehirde ve köyde yaşlı ilerlemiş Türk evlâtlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır. (Alkışlar)

Büyük Millet Meclisinin kararı ile Türk harflerinin katiyet ve kanuniyet kazanması bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olmaktadır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Milletler ailesine münver, yetmiş büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan Üçüncü Büyük Millet Meclisi yalnız ebedî Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde mümtaz bir sima kalacaktır. (Sürekli alkışlar)

Efendiler; Türk harflerinin kabulü ile hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlâtlarına mühim bir vazife tevceüh ediyor, bu vazife; milletimizin kâmilan okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka biffel hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz, hususî ve umumi hayatımızda rastgeldiğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek, kadın her vatanşumuzu öğretmek için tehakk göstermeliyiz, bu milletin asırlardan beri halkolanamayan bir ihtiyacı bir kaç sene

I : 1 1 . 11 . 1928 C : 1

içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözle-
rimizi kamaştırın bir muvaffakiyet güneşidir. (Alkış-
lar) Hiçbir muzafferiyetin hatları ile kıyas kabul et-
meyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatan-
daşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallim-

liğin vicdani hazzı mevcudiyetimizi işba etmiştir.
(Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Aziz arkadaşlarımız; yüksek ve ebedi yadigarınız-
la büyük Türk Milleti yeni bir nur âlemine girecek-
tir. (Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

2. — İNTİHAPLAR

REİSİ MUVAKKAT REFET BEY — Efendim, Dahül Nizamnamemiz mucibince Riyaset intihabı vardır, ondan sonra Reiskekilleri, Kâtipler ve Idare Amirleri intihabı olacaktır.

1. — Riyaset İntihabı

REİS — Evvelâ Riyaset intihabını yapacağız. Lütfen reylerinizi veriniz.

(Reyler toplandı.)

REİS — Efendim Riyaset intihabı için rey verme-
yen zevat varsa lütfen reylerini versinler. Efendim istih-
sali ârâ muamelesi hitam bulmuştur. Tasnif için kur'aya müracaat edeceğiz.

Kâzım Hüsnü Bey (Konya), Tevfik Fikret Bey (Konya), Şükrü Bey (Çanakkale) tasnifi ârâya memur edilmişlerdir.

(Reylerin tasnifi yapıldı.)

REİS — Neticeî ârâyı arz ediyorum. 267 reyle ve itifakî ârâ ile Balıkesir Mebusu Kâzım Paşa hazretleri Riyasete intihap edilmişlerdir. (Şiddetli alkışlar)

«Kâzım Paşa Hazretleri Riyaset mevkiine geçmişlerdir.»

REİS — Muhterem efendiler, beni tekrar Meclis Reişliğine intihap buyurduğunuzdan dolayı teşekkür ederim. Bu itimadınızı benim için pek kıymetli olan tevccühünüzün devamına delil addediyorum. Tevdi buyurduğunuz vazifeyi bundan evvelki senelerde olduğu gibi bütün dikkat ve kudretimi sarf ederek hüsnü ifaya çalışacağım. (Alkışlar)

Müzaheret ve muavenetlerinizi rica ederim. Efendiler bu seneki tatil esnasında daireî intihabiyelerinizin en uzak yerlerine kadar giderek halkla temas et-
tiniz. Onları tenvir ve memleketin ihtiyaçlarını yakından tetkik buyurdunuz. Seyahatiniz oldukça zahmetli ve fakat millet için çok faydalı olmuştur. Bunun semelerelini Meclis mesaisi esnasında alacağımıza şüp-

he yoktur. Büyük Milletimize saadetler temenni eder ve Büyük Millet Meclisi âzalarını hürmetle selamlarım. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

2. — Reiskekilleri, Idare Amirleri ve Kâtipler İntihabı

REİS — Efendim, Reiskekilleri, Idare Amirleri ve Kâtipler intihap olunacaktır. Hademeler kutuları getirecek reylerinizi istimal edersiniz.

MUSTAFA BEY (Tokat) — Reylerin hepsini birden verelim.

REİS — Üç hademe kutuları gezdirecektir. Biri Reiskekilleri, birî Idare Amirleri, biri de Kâtiplere aittir.

(Reyler toplandı.)

REİS — Rey vermeyen var mı? İstihali ârâ muamelesi hitam bulmuştur. Reiskekillere ait reylerin tasnifi için kur'a çekiyoruz.

Doktor Tevfik Rüştü Bey (İzmir), Halit Ferit Bey (Ankara), Refik Bey (Konya); Reiskekillere ait reyleri tasnif edeceklerdir.

Hamdullah Suphi Bey (İstanbul), Behiç Bey (İstanbul), Vasıf Bey (Malatya) Idare Amirlerine ait reyleri tasnif edeceklerdir.

Mustafa Fevzi Bey (Manisa), Şakir Bey (Edirne), Münir Bey (İzmir) Kâtiplere ait reyleri tasnife memur edilmişlerdir.

(Reylerin tasnifi yapıldı.)

REİS — Efendiler; reylerin neticesini arz ediyorum, Reiskekilleri için 266 zat reye iştirak etmiştir. Muamele tamamdır. Refet Bey (Bursa), Hasan Bey (Trabzon), Nurettin Ahi Bey (İstanbul) 266 reyle mütefikan Reiskekilliklerine intihap edilmişlerdir. (Allah muvaffakiyet versin sesleri.)

Idare Amirlikleri için 267 zat reye iştirak etmiş, muamele tamamdır. Şükrü Bey (Çanakkale), Falih Rıfık Bey (Bolu), Tevfik Kâmil Bey (İstanbul) mütefikan Idare Amirliklerine intihap olunmuşlardır.

Το προηγούμενο απόσπασμα σε μετάφραση.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ: ΙΙΙ

ΕΤΟΣ ΣΥΝΟΔΟΥ: ΙΙ

Μ.Ε.Σ.Τ.
(ΜΕΓΑΛΗ ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ)
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ΤΟΜΟΣ: 5
ΣΥΝΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ
1^Η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1928, ΠΕΜΠΤΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελί- δα	Σελί- δα
1. – ΟΜΙΛΙΕΣ	2	
1. – Οι ομιλίες της Αυτού Εξοχότητος του Γαζή Προέδρου της Δημοκρατίας	2:5	
2. – ΨΗΦΟΦΟΡΙΕΣ	5	
1. – Ψηφοφορία Προεδρείου	5	
2. – Αντιπρόεδροι, προϊστάμενοι και γραμματείς ψηφοφορίας	5:6	
3. – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ		
1. – Οι προτάσεις επί της συζήτησης του Σχεδίου Νόμου για το νέο αλφάβητο, του Βουλευτή Ερζιντζάν, Σαφφέν Μπέη και των συνεργατών του.	6:7	
		11
		7
		7:11

(σ. 4, αριστερή στήλη, τελευταία παράγραφος)

... Αξιότιμοι κύριοι. Οι υποχρεώσεις μας προς την παιδεία, ο μέχρι τώρα επιδειχθείς ζήλος μας και τα σημερινά αποτελέσματα, οδηγούν στο επίπεδο από όπου θα μπορούσαμε να λάβουμε ριζικά μέτρα. Η παιδεία μας, καθώς κινείται προς τους στόχους που θέτουμε σε κάθε κατεύθυνση, φιλοδοξεί να δώσει, εντός βραχέος διαστήματος, ευρύτερα αποτελέσματα, με την παρακίνηση, το ενδιαφέρον σας και την ιδιαίτερη προσοχή όλων μας. Είναι βέβαιο πως το έθνος που θα πραγματοποιήσει άλματα στην παιδεία σε ένα υψηλό επίπεδο, θα ενδυναμωθεί υλικά και πνευματικά στον αγώνα της επιβίωσης. (Χειροκροτήματα) Στόχος της εκπαιδευτικής μας πολιτικής είναι να γίνει η πρωτοβάθμια εκπαίδευση υποχρεωτική και καθολική στην πράξη, να ενιαιοποιηθεί το εκπαιδευτικό σύστημα σε ολόκληρη την πατρίδα και να υπάρξει προσήλωση στην εξασφάλιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης από το πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο στάδιο μέχρι την ανώτερη βαθμίδα, με όχημα την καλή μέση εκπαίδευση, την επάρκεια στην αντιμετώπιση των σύγχρονων αναγκών και επάξια προς τη βαθμίδα της ανώτατης παιδείας. (Χειροκροτήματα) Μπορούμε να πούμε ότι κάθε χρόνο διανύουμε ήδη σημαντική απόσταση σε αυτήν την κατεύθυνση.

(σ. 4, δεξιά στήλη)

Κύριοι, δεν είναι λίγος ο μόχθος και η σπουδή που επιδείχθηκε, προκειμένου να ανατραφούν τα τέκνα του Μεγάλου Τουρκικού Έθνους με υψηλή παιδεία και ειδικευση. Είναι σίγουρο ότι τόσο γρήγορα θα περάσουμε στον δρόμο της προόδου και τόσο περισσότερο θα επωφεληθούμε, όσο τυχόν παραδειγματιστούμε παρακολουθώντας και μερμινώντας με το ανάλογο ενδιαφέρον, επίσημα και υπεύθυνα στην πατρίδα (παίρνοντας παραδείγματα) από τους ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς, από τους ποικίλους εκπροσώπους στους οποίους κατανέμονται τα εκπαιδευτικά μέσα, ενισχύοντας τη μέση και ανώτατη εκπαίδευση, με λίγα λόγια, την προσπάθεια που καταβάλλεται στην Ευρώπη για την παιδεία, τόσο σε επίπεδο οικογένειας όσο και σε επίπεδο πολιτικής διοίκησης, δηλαδή ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. (Χειροκροτήματα) Προβάλλει δε συνεχώς στην κυβέρνηση και τη Μεγάλη Εθνοσυνέλευση, με την ανάλογη σπουδαιότητα, η επιβαλλόμενη επείγουσα μελέτη γι' αυτό το πρόγραμμα.

Αγαπητοί σύντροφοι: Πριν από ο,τιδήποτε, επιθυμώ να αποκτήσω επαφή με το θέμα, κάτι που αποτελεί θεμέλιο κάθε εξέλιξης. Πριν από οποιοδήποτε μέσο (προόδου), είναι απαραίτητο να προσφέρουμε στο Μεγάλο Τουρκικό Έθνος μια μέθοδο ανάγνωσης και γραφής πέρα από στείρους

δρόμους και έξω από όσα κάνουν άκαρπες όλες τις επίμοχθες προσπάθειές του. (Παρατεταμένα χειροκροτήματα) Το μεγάλο Τουρκικό Έθνος μπορεί να απαλλαγεί από την άγνοια με ένα τέτοιο μέσο που εναρμονίζεται εύκολα με την όμορφη κι ευγενή του γλώσσα, μέσα από έναν δρόμο ωστόσο σύντομο και με μικρή προσπάθεια. (Χειροκροτήματα) Αυτή η μέθοδος ανάγνωσης και γραφής είναι το Τουρκικό Αλφάβητο, όπως λαμβάνεται από τη βάση του λατινικού. (Χειροκροτήματα) Το απλό πείραμα των τουρκικών γραμμάτων από τη βάση του λατινικού αλφαβήτου αποδεικνύει ξεκάθαρα το πόσο αρμονικό είναι για την τουρκική γλώσσα και το πόσο εύκολα διαβάζουν και γράφουν τα τέκνα της Τουρκίας που είναι σε ώριμη ηλικία, στο χωριό και την πόλη. (Χειροκροτήματα)

Η κατοχύρωση της αποφασιστικότητας και της νομιμότητας με την απόφαση της Μεγάλης Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης, θα αποτελέσει καθαυτή τη διάβαση του έθνους στον αγώνα για την ανέλιξη. (Επευφημίες, χειροκροτήματα)

Η Τρίτη Μεγάλη Εθνοσυνέλευση δεν θα μείνει μόνο στην ιστορία των τουρκικών γραμμάτων αλλά στην ιστορία ολόκληρης της ανθρωπότητας ως διαλεχτό σύμβολο, όντας εκείνη που θα προσφέρει νέα πνοή στα Τουρκικά και θα τα εισάγει ως μία πνευματική, ώριμη και μεγάλη εθνική γλώσσα στην οικογένεια των

(σ. 5, δεξιά στήλη, επάνω)

μια ανεκπλήρωτη από αιώνες ανάγκη αυτού του έθνους. (Χειροκροτήματα) Διακατεχόμαστε από την αγωνία αυτού του επιτεύγματος του οποίου δεν μπορεί να γίνει αποδεκτός ο παραλληλισμός με καμιά πορεία θριάμβου. Την ύπαρξή μας γεμίζει η ευχαρίστηση της συνείδησης μιας

Εθνών. (Παρατεταμένα χειροκροτήματα)

Κύριοι· Παράλληλα με την αποδοχή του τουρκικού αλφαβήτου, για όλους μας προέχει ένα ουσιαστικό καθήκον προς όλα τα ώριμα τέκνα αυτού του έθνους, που αγαπούν την πατρίδα, το καθήκον αυτό (είναι) να υπηρετούμε και να στηρίζουμε τον ζήλο και τη βαθιά επιθυμία του λαού μας, για να αποκτήσει πλήρη την ικανότητα ανάγνωσης και γραφής. Είναι το κατόρθωμα ενός εκτυφλωτικού ήλιου που θαμπώνει τα μάτια μας στον κοντινό ορίζοντα, να εκπληρώσουμε ολοκληρωτικά, μέσα σε λίγα χρόνια,

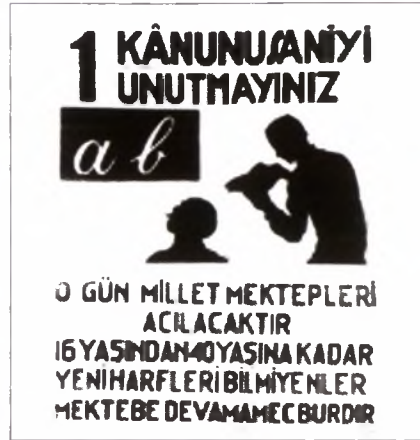
(σ. 5, αριστερή στήλη, επάνω)

απλής διδασκαλίας που θα απελευθερώσει τους συμπατριώτες μας από την αμάθεια. (Επευφημίες, παρατεταμένα χειροκροτήματα)

Αγαπητοί σύντροφοι· το Μεγάλο Τουρκικό Έθνος θα εισέλθει σε μια νέα, φωτεινή οικουμένη με την υψηλή και σεμνή σας ανάμνηση. (Επευφημίες, έντονα και παρατεταμένα χειροκροτήματα)

Εικ. 1. Η εκστρατεία άρχισε. Ενημερωτικοί πίνακες στους δρόμους της Πόλης δείχνουν στους πολίτες με παραδείγματα λέξεων το νέο αλφάβητο.

Εικ. 2. Προπαγανδιστική αφίσα για τη λειτουργία των Εθνικών Σχολείων, της οποίας το περιεχόμενο αποδίδεται ως εξής: Μη ξεχνάτε την πρώτη Ιανουαρίου. Την ημέρα εκείνη θα ανοίξουν τα Εθνικά σχολεία. Οι από ηλικίας 16 έως 40 ετών μη γνωρίζοντες το νέο αλφάβητο είναι υποχρεωμένοι να συνεχίσουν το σχολείο.

Εικ. 3. Ο Κεμάλ επιδεικνύει σε στρατιωτικούς, πίνακες μετατροπής των αραβικών αριθμών στο δυτικό αριθμητικό σύστημα.

Εικ. 4. Ο «Πρώτος Δάσκαλος» παρακολουθεί το μάθημα της φυσικής στο νέο σχολείο με την ενιαιοποιημένη κομμική διδασκαλία.

Εικ. 5. Φωτισμένη πρόσοψη Εθνικού Σχολείου με το νέο αλφάβητο.